

## Обставини справи

Заявник – лікар загальної практики, який на час розгляду справи володів вебсайтом «холістичної медицини», на якому він описував себе як практика з самозцілення і гомеопатії, а також як автора й експерта з питань вакцинації та шкоди від неї.

Після статті про неефективність вакцин, розміщеної на цьому вебсайті, Дисциплінарна рада Австрійської медичної асоціації (the Disciplinary Council of the Austrian Medical Association, далі – Дисциплінарна рада) визнала заявника винним у вчиненні дисциплінарних правопорушень.

Вона встановила, що у статті про вакцинацію він зробив однобічні та негативні заяви, а саме: (i) заперечував існування патогенних вірусів; (ii) стверджував, що вакцинація ніколи не захищала від хвороб; (iii) стверджував, що природа не знає хвороб; і (iv) стверджував, що жодна хвороба не зникла завдяки вакцинації. Надаючи необ'єктивну інформацію, заявник завдав шкоди репутації медичної професії. Дисциплінарна рада оштрафувала заявника на 2 000 євро з відстрочкою виконання рішення на один рік випробувального строку.

Заявник безрезультатно скаржився до національних судів.

У своїй заяві до ЄСПЛ він стверджував про обмеження його права на свободу вираження поглядів у зв'язку з накладеним на нього дисциплінарним стягненням усупереч вимогам статті 10 Конвенції.

## Оцінка Суду

Щодо свободи вираження поглядів в цілому

Реалізуючи свою наглядову юрисдикцію Суд мав розглянути втручання з огляду на обставини справи в цілому, включаючи зміст оскаржуваних заяв і контекст, у якому вони були зроблені. Зокрема, він повинен був визначити, чи було втручання, про яке йде мова, «пропорційним до поставлених законних цілей» і чи причини, наведені національними органами влади для його виправдання, були «відповідними та достатніми». Роблячи це, Суд повинен був переконатися, що ці органи влади застосовували стандарти, які узгоджувалися з принципами, викладеними в статті 10 Конвенції, і що, крім того, вони спиралися на належну оцінку відповідних фактів.

Основні принципи, що стосуються необхідності втручання у здійснення свободи вираження поглядів в демократичному суспільстві, є усталеними в практиці Суду і були узагальнені, серед інших рішень, у справах Hertel v.

Switzerland (25 серпня 1998 року, § 46, Reports of Judgments and Decisions 1998-VI) та *Halet v. Luxembourg* [GC], № 21884/18, § 110, від 14 лютого 2023 року).

### **Щодо дискусій про громадське здоров'я**

Суд мав нагоду розглянути справу щодо дисциплінарного провадження, порушеного проти лікаря за звинуваченням у неетичній поведінці за написання експертного звіту з критикою лікування, призначеного іншими лікарями. Він постановив, що лікарі також мають особливі стосунки з пацієнтами, засновані на довірі, конфіденційності та впевненості в тому, що вони використовують усі наявні знання та засоби для забезпечення добробуту останніх. Це може означати необхідність збереження солідарності між представниками цієї професії. Суд також постановив, що таке суворе тлумачення дисциплінарними судами національного законодавства, продемонстроване у цій справі, як заборона будь-яких критичних висловлювань у медичній професії, не відповідає праву на свободу вираження поглядів. Такий підхід може перешкодити медичним працівникам надавати своїм пацієнтам об'єктивну інформацію про стан їхнього здоров'я та отримане лікування, що, своєю чергою, може поставити під загрозу кінцеву мету професії лікаря, яка полягає в захисті здоров'я і життя пацієнтів (див. рішення у справі *Frankowicz v. Poland*, № 53025/99, §§ 49 і 51, від 16 грудня 2008 року) (пункт 32 рішення).

Навіть без будь-якого зв'язку з дисциплінарними провадженнями, порушеними проти медичних працівників, Суд покладався на захист здоров'я як легітимну мету обмеження свободи вираження поглядів. Наприклад, у згаданій вище справі *Hertel* під страхом кримінального покарання (позбавлення волі або штрафу) заявнику було заборонено заявляти, зокрема, що їжа, приготована в мікрохвильовій печі, становить небезпеку для здоров'я і призводить до змін у крові, які вказують на патологічний розлад і становлять собою картину початку канцерогенного процесу. Суд зазначив, що метою заборони був «захист ... прав інших осіб» і що вона стосувалася дискусії, яка зачіпала загальний інтерес щодо громадського здоров'я, а саме впливу мікрохвильових печей на здоров'я людини. Водночас Суд зауважив, що заявник висловив свої погляди в менш категоричній формі й не стверджував, що споживання опроміненої їжі є шкідливим, а лише припускав, що це може бути шкідливим.

Періодичне видання, яке опублікувало витяги з наукової роботи заявника, мало специфічну читацьку аудиторію і тому мало обмежений вплив. Відзначивши невідповідність між заходом втручання та оскаржуваною поведінкою, Суд постановив, що він [захід] створив дисбаланс з огляду на сферу дії заборони, яка частково полягала в тому, щоб піддати цензурі роботу заявника й обмежити його здатність публічно висловлювати погляди, які

мають місце в публічних дебатах в порушення вимог статті 10 Конвенції (див. Hertel, цитоване вище, §§ 31, 42 і 47–51) (пункт 33 рішення).

Справа *Palusinski v. Poland* (ухв.), № 62414/00, 3 жовтня 2006 року, з іншого боку, стосувалася засудження заявника за кримінальне правопорушення та покарання у вигляді п'ятнадцяти місяців позбавлення волі з відстрочкою виконання вироку на два роки та штрафу у розмірі 2000 польських злотих (PLN) за публікацію книги, яка заохочувала до вживання наркотиків серед молоді. Суд постановив, що в книзі міститься дуже мало інформації про негативні наслідки вживання таких речовин, як марихуана, ЛСД і грибів... Книга також містила інструкції щодо отримання інгредієнтів і їх приготування, дозування та включала описи станів розуму, які можна відчутися після їх прийому. Суд погодився, що книга була розроблена, щоб показати, що «описані наркотики [принесуть] задоволення та незабутні враження ...» і, що більш важливо, що використання дозувань, запропонованих відповідачем «не матиме будь-яких негативних наслідків для життя та здоров'я». Зважаючи на це, Суд вважав, що влада надала «відповідні та достатні» причини своїх рішень і що умовне покарання та штраф не можна вважати непропорційними.

І, нарешті, дві справи – *Hachette Filipacchi Presse Automobile and Dupuy v. France* (№ 13353/05, 5 березня 2009 року) та *Société de conception de presse et d'édition i Ponson v. France* (№ 26935/05), 5 березня 2009 року) стосувалися штрафу, накладеного на дві видавничі компанії та їхніх директорів (30 000 і 20 000 євро) за незаконну рекламу тютюнових виробів. Суд постановив, що обмеження реклами сигарет і тютюнових виробів є важливою частиною ширшої стратегії боротьби з соціальним злом куріння. Фундаментальні міркування громадського здоров'я, на основі яких було прийнято законодавство у Франції та Європейському Союзі, можуть мати перевагу над економічними імперативами й навіть над певними основоположними правами, такими як свобода вираження поглядів. Існував європейський консенсус щодо необхідності суворого регулювання реклами тютюнових виробів і загальна тенденція до такого регулювання в усьому світі. Суд не повинен був брати до уваги фактичний вплив заборони реклами на споживання тютюну. Той факт, що оскаржувані публікації розглядалися як такі, що можуть підбурювати людей, особливо молодь, до споживання таких продуктів, був «відповідною» і «достатньою» причиною для виправдання втручання. Крім того, хоча суми штрафів, безумовно, не були незначними, при оцінці того, чи були вони суворими, їх необхідно було порівняти з доходами багатотиражних журналів, таких як ті, про які йшла мова. Враховуючи важливість захисту громадського здоров'я, нагальну необхідність вжити заходів для захисту суспільства від лиха куріння, а також існування консенсусу на європейському рівні щодо заборони реклами тютюну, запроваджені

обмеження були відповіддю на нагальну соціальну потребу та не були непропорційними щодо поставленої законної мети.

### **Застосування вищезазначених принципів до цієї справи**

Сторони не заперечували, що було втручання у право заявника на свободу вираження поглядів у значенні пункту 1 статті 10 Конвенції. Суд не вбачив підстав не погоджуватися з тим, що дисциплінарне стягнення, накладене на заявника за певні заяви, зроблені на його вебсайті, становило втручання в його право на свободу вираження поглядів.

### **Законність втручання**

Оскільки заявник вважав оскаржуване втручання незаконним, Суд зазначив, що національні суди, наклавши дисциплінарне стягнення на заявника, посилалися на статтю 53 Закону про лікарську практику (the Medical Practitioners Act) у поєднанні з Положенням про лікарів і громадськість (the Regulation on Medical Practitioners and the Public), а також на статті 136 і 139 Закону про лікарську практику. Ці положення були доступними та точними.

Судова практика Верховного Адміністративного Суду (Supreme Administrative Court), яка виникла до та після дати розгляду справи заявника, підтвердила послідовне тлумачення цих положень у подібних справах (див. пункти 19-20). Суд не знайшов нічого свавільного чи явно нерозумного в такому тлумаченні відповідних положень. З цього випливало, що втручання було «передбачено законом» у розумінні Конвенції.

### **Законність переслідуваної мети втручання**

Суд зазначив, що метою оскаржуваного заходу, як було встановлено національними судами, був захист здоров'я, і що слідування об'єктивним міркуванням при користуванні медичними послугами слугує інтересам громадськості та медичної професії (див. пункти 10 і 14).

На думку Суду, не було жодних сумнівів у тому, що метою заходів був «захист здоров'я», а також «захист прав інших осіб», як зазначено в пункті 2 статті 10 Конвенції. Отже, втручання, про яке йшлося у цій справі, також мало законну мету.

### **Необхідність втручання у демократичному суспільстві**

Щодо питання пропорційності втручання Суд зазначив, що національні суди встановили, що інформація щодо питань вакцинації, опублікована на вебсайті заявника, була суто односторонньою та негативною.

Крім того, Суд зазначив, що національна практика загалом не забороняє критику вакцинації, а радше вимагає тоншої критики, особливо коли заяви

роблять лікарі. Однак у цій справі негативні зауваження заявника були категоричними.

Важливо також, що заявник був лікарем, і двома окремими висновками експертів, отриманими Дисциплінарною радою та Окружним адміністративним судом (the Regional Administrative Court), було встановлено, що інформація, опублікована на його вебсайті, не відповідала сучасному стану медичної науки, а деякі твердження навіть не відповідали здоровому глузду.

Також Суд відзначив потенційно дуже широкий вплив тверджень заявника через їх публікацію на власному вебсайті, пов'язаному з його медичною практикою і тому дуже легко доступному для всіх, включаючи, зокрема, неспеціалістів-медиків.

В особливому контексті суто негативної інформації про вакцинацію Суд додатково наголосив на своїх висновках у справі *Vavříčka and Others v. the Czech Republic* [GC], № 47621/13 та 5 інших заяв, 8 квітня 2021 року, §§ 135, 277, 279 і 282, в якій він відзначив як важливість, так і позитивні наслідки вакцинації в цілому, посиляючись також на дані ВООЗ, згідно з якими переконливі докази свідчать про переваги імунізації як одного з найуспішніших і економічно найвигідніших втручань у сферу охорони здоров'я з усіх відомих. За останні кілька десятиліть імунізація дозволила багато чого досягти, в тому числі викоринити віспу, що було названо одним з найбільших тріумфів людства. Вакцини врятували незліченну кількість життів, знизили глобальну захворюваність на поліомієліт на 99 % і зменшили захворюваність, інвалідність і смертність від дифтерії, правця, кашлюку, кору, гемофільної інфекції типу b та епідемію менінгококового менінгіту A. Крім того, Суд виявив загальний консенсус між Договірними Сторонами, який активно підтримується спеціалізованими міжнародними органами, щодо того, що вакцинація є одним з найбільш успішних і економічно ефективних заходів у сфері охорони здоров'я і що кожна Держава повинна прагнути досягти якомога вищого рівня вакцинації серед свого населення.

У цьому контексті Суд підкреслив, що лікарі-практики користуються свободою вираження поглядів відповідно до статті 10 Конвенції та мають право брати участь у дебатах з питань охорони здоров'я, в тому числі висловлювати критичні думки та думки меншості. Реалізація цього права, однак, не є безмежною, особливо коли вона пов'язана зі здійсненням їхньої професії. Завдяки своїм експертним знанням у медичній галузі та професійним послугам, які вони пропонують в інтересах громадського здоров'я, їх твердження відіграють ключову роль у контексті дебатів з питань громадського здоров'я. На них можуть бути покладені професійні зобов'язання відповідно до їхніх обов'язків та відповідальності згідно з пунктом 2 статті 10 Конвенції. Обмеження свободи вираження поглядів лікарів може бути необхідним у випадках категоричної й неправдивої публічної інформації з

медичних питань, зокрема, якщо ця інформація опублікована на вебсайті, з метою захисту здоров'я і благополуччя інших осіб. У цій справі твердження були не тільки категоричними, але й науково неспроможними. Наприклад, твердження про те, що «хімічні щеплення ніколи не захищають від хвороб» прямо суперечить інформації ВООЗ (див. Vavříčka, згадане вище, § 135). У цьому контексті Суд також послався на свою усталену практику за статтею 10 Конвенції, згідно з якою до тверджень про факти може висуватися вимога доведення їхньої істинності (див. Lingens v. Austria, № 9815/82, § 46, від 8 липня 1986 року, та Oberschlick v. Austria, № 11662/85, § 63, від 23 травня 1991 року). Крім того, Суд зазначив, що заявник зробив оскаржувані заяви на своєму вебсайті у зв'язку зі своєю медичною практикою і, таким чином, явно рекламував свої послуги.

Щодо накладеної на заявника санкції Суд зауважив, що це було дисциплінарне, а не кримінальне покарання у вигляді штрафу в розмірі 2000 євро, сума, яка, на думку національних судів, була нижчою за орієнтовний середньомісячний дохід лікаря. Суд зазначив, що сума у 2000 євро була дуже низькою, враховуючи можливий розмір штрафу, який міг сягати 36 340 євро. Це становило приблизно 5,5 % від максимально можливої суми. Крім того, штраф було відстрочено на час випробувального строку в один рік.

Таким чином, ЄСПЛ дійшов висновку, що дисциплінарне стягнення, яке розглядалося у цій справі, не могло бути визнане непропорційним.

## Висновок

Відсутність порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 27 серпня 2024 року й набуло статусу 27 листопада 2024 року остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.